

українською як і всі інші терміни. Головною проблемою перекладу економічних термінів та термінів-словосполучень вважається їхня багатозначність не тільки серед різних галузей науки але й усередині самої економічної галузі тексту. Точне значення терміну в даному випадку можна виявити лише за допомогою контексту та інших термінів, що пов'язані між собою в терміні-словосполученні.

Література

1. Борисова Л. И. Лексические трудности перевода научно-технической литературы с английского языка на русский / Л. И. Борисова. – М. : ВЦП, 1979. – 135 с.
2. Борисова Л. И. Особенности перевода общеупотребительной и общенаучной лексики с английского языка на русский / Л. И. Борисова. – М. : ВЦП, 1980. – 171 с.
3. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов / Л. Г. Верба. – Вінниця : Нова Книга, 2003. – 203 с.
4. Карабан В. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську мову / В. Карабан. – Вінниця : Нова Книга, 2003. – 207 с.

Іванова Н.А.

*(Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет”,
м. Горлівка, Україна)*

СЕМАНТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ЗАСОБИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З ТОПОНІМІЧНИМ КОМПОНЕНТОМ

Відомо, що на розвиток словникового складу мови в цілому, і на його складові частини зокрема, вагомий вплив мають різноманітні соціальні чинники. Дослідженню зв'язку соціальних чинників і мови приділяла багато уваги велика кількість науковців (Ю.Д. Дешерієв, Л.П. Крисін та інші). Вони розглядали соціальні чинники як дуже широке поняття, що охоплює явища, процеси, які є продуктом розвитку суспільства, діяльності людей. Серед таких чинників, що впливають на виникнення фразеологізмів з топонімічним компонентом, можна виділити наступні групи:

– національні звичаї та традиції:

the light/Cambridge blues – „блакитні” (спортивні команди Кембриджу, назва яких походить від кольору їх спортивного одягу);

Dutch heat – „гуляння, частування, за яке всі платять однаково”;

– англійські реалії:

the Highland fling – „шотландський молодецький” (назва танцю);

to carry coals to Newcastle – „їхати до Тули зі своїм самоваром”;

– байки та казки:

to be off for Bedfordshire – „відправлятися спати” (Bedfordshire – назва вигаданого графства, що утворилося від слова bed – ліжко);

grin like a Cheshire cat – „посміхатися в увесь рот”;

– перекази, легенди:

the Islands of the Blessed – „острови блаженних” (вигадані острови на Заході – притулок праведників після смерті);

have kissed the Blarney stone – „бути лестивцем” (За легендою, кожен, хто поцілує камінь, що знаходиться в замку Бларні в Ірландії, отримує хист до улесливої мови);

– історичні факти:

Gretna Green (Scotch) marriage – „шлюб між закоханими, які втекли, без дотримання всіх передбачених законом формальностей” (за назвою прикордонного шотландського села, в якому часто відбувалися такі шлюби);

Botany Bay – „каторжні роботи” (вислів походить від назви австралійської бухти в Новому Південному Уельсі);

– авторське застосування, крилатий вираз:

Canterbury story/tale – „довге й нудне оповідання; небувальщина, брехливе оповідання” (за назвою твору Дж. Чосера);

perfidious Albion – „підступний Альбїон” (прізвисько Англії). Альбїон – стародавня назва Великої Британії. Уперше воно зустрічається у вірші французького маркіза де Ксимена (1726-1817), у якому автор закликає атакувати „підступний Альбїон” на морі;

– релігійні уявлення, біблійні історії:

Balm of Gilead – „галаадський бальзам” (вислів походить з Біблії. Вважалося, що бальзам від усіх хвороб готується з соку куща, що ріс в околицях Галааду);

corn in Egypt – „достаток”;

– інші мови:

Attic salt – „тонка насмішка” (походить від назви латинського міста Аттика, що колись було відоме завдяки дотепності його мешканців);

fiddle while Rome is burning – „розважатися під час народного лиха” (Римський імператор Нерон прославився своєю жорстокістю, коли під час пожежі за його наказом у Римі, він грав на кіфарі та слав вірші).

Багато з наведених прикладів вже не асоціюються з явищами, що спричинили їх виникнення. Унаслідок цього їх загальне значення не може бути виведене з буквальних значень їх компонентів, а внутрішня форма може бути з’ясована лише за допомогою етимологічного аналізу.

Аналіз особливостей значення фразеологічних одиниць з топонімічним компонентом не буде ефективним без визначення їх семантичної структури. Денотативний аспект фразеологічного значення вужчий від відповідного аспекту лексичного значення, тобто фразеологізм позначає меншу кількість об'єктів, проте містить більший обсяг інформації про них. Семантика слова обумовлена контекстом, тоді як семантика фразеологічної одиниці здебільшого не залежить від контексту, адже вона зв'язана за своєю природою. Основна функція слова номінативна, фразеологічної одиниці – експресивно-оцінна: призначення фразеологізму – не стільки називання певних нових явищ, скільки образно-емоційна оцінка всього, що оточує людину.

Цілісність значення фразеологізму формується завдяки переосмисленню вільного словосполучення-прототипу, деактуалізації компонентів, які різною мірою втрачають предметну (денотативну) спрямованість.

Цілісність семантики фразеологізмів виявляється в їх відтворюваності в мовленні й у стабільності (з допуском відтворюваності) компонентного складу і структури [1, 109].

Основні механізми семантичних перетворень топонімів у складі фразеологічної одиниці – це метафора та її різновид антономазія, каламбур, синекдоха, перифраза, а також поєднання зазначених механізмів. І хоча топонімічний компонент фразеологізму втрачає ознаки власної назви, він зберігає ономастичний за формою зв'язок із вихідним топонімом. Поєднання ономастичної за формою й апелятивної характеристик топонімічного компонента складає специфіку його функціонування у складі фразеологічних одиниць. Семантичні зв'язки топонімічних компонентів із відповідними топонімами можна позначити як прямий, непрямий і формальний. У випадку прямого зв'язку „культурна інформація” міститься в денотативному компоненті значення топонімів. При непрямому зв'язку топонімічний компонент передає культурну інформацію, яка закріпилася як індивідуальні семи в культурологічному блоці семантичної структури топоніма. Квазітопоніми, тобто нереальні топоніми, функція яких на відміну від реальних полягає в характеристизації об'єкта, не виступають носіями культурної інформації [2, 8].

Наявність образної фразеології надає мові яскравості та гнучкості. Такі фразеологічні одиниці, окрім певного смислового змісту, містять багатство експресивно-стилістичних відтінків, що роблять мову яскравою, емоційно насиченою, тому мета перекладача – не тільки передати українською й російською мовами зміст фразеологічної одиниці, а й донести до реципієнта її образність та експресивність. Навіть коли перекладач має справу з фразеологічною одиницею, образність якої в певній мірі вже зникла, йому слід намагатися передати цю образність у перекладі. Переклад образної фразеології передбачає для перекладача значні труднощі ще й тому, що часто існує загроза прийняти фразеологічну одиницю за вільне сполучення слів або, з огляду на характер образу, невірно розтлумачити її зміст.

Англійська фразеологія відрізняється більшою змістовою й стилістичною недиференційованістю, тому важче знайти відповідник при перекладі. При обиранні способу перекладу фразеологічної одиниці, перекладач має враховувати те, що вона може бути багатозначною. Часто це стає результатом розвитку значень. Наприклад фразеологізм *The Dutch bargain* має два значення: 1) угода, операція, що закінчується випивкою; 2) угода, що вигідна лише одній стороні.

Проведене дослідження фразеологізмів з топонімічним компонентом дозволило виділити такі основні засоби передачі їх значень українською й російською мовами, як:

1. Використання фразеологічного еквіваленту.

До групи фразеологічних одиниць, що перекладаються за допомогою еквівалентів, належать перш за все так звані інтернаціональні вирази, тобто фразеологічні одиниці, наявні в більшості європейських мов і пов'язані спільністю походження з одного джерела. Зазвичай такі вирази мають біблійно-міфологічний або літературний характер, проте, кількість фразеологічних одиниць, що збігаються за змістом та образністю в англійській, українській і російській мовах, порівняно невелика, наприклад: *perfidious Albion* (англ.) – *коварный Альбион* (рос.), *підступний Альбїон* (укр.); *a Trojan horse* (англ.) – *троянський кінь* (рос.), *троянський кінь* (укр.); *at the ends of the earth* (англ.) – *на краю света* (рос.), *на краю світу* (укр.).

2. Використання відповідного аналогу.

Наприклад: *Father Thames* – *старушка Темза* (рос.), *старенька Темза* (укр.); *the Old Dart* – *Старый Свет* (рос.), *Старий Світ* (укр.); *corn in Egypt* – *манна небесная* (рос.), *манна небесна* (укр.).

3. Дослівний переклад (калькування).

Іноді перекладач із прагненням зберегти образність оригіналу при перекладі фразеологізму, що не має ні еквівалента, ні відповідника в українській мові, вдається до калькування образу, що міститься в англійському фразеологізмі. Такий спосіб може бути застосований у тому випадку, якщо в результаті калькування утворюється вираз, образність якого легко сприймається українським читачем, і не створює враження протиріччя із загальними нормами української мови. Наприклад: *the Bard of Avon (the Swan of Avon)* – *бард Ейвона* (так називають У. Шекспіра); *the British lion* – *британський лев, Англія* (лев – національна емблема Англії).

4. Описовий переклад.

Наприклад: *the Bristol compliment* – *подарунок, не потрібний тому, хто його дарує*; *the British warm* – *коротка шинель на хутрі, кожух*; *California blankets* – *каліфорнійські ковдри (газети, якими вкриваються безробітні, що ночують у парках)*.

Таким чином, результати дослідження показали, що в процесі актуалізації значення фразеологічних одиниць з топонімами, значну роль відіграє наявність

контексту, що виступає невід'ємним компонентом у процесі перекладу, а також звернення до етимології фразеологізму.

Література

1. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы) / В. С. Виноградов. – М. : Изд-во института общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с.

2. Фірсова Ю. А. Фразеологічні одиниці з топонімічним компонентом у німецькій мові : лінгвокультурологічний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови” / Ю. А. Фірсова. – К., 2002. – 19 с.

Івахненко М.М.

*(Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет”,
м. Горлівка, Україна)*

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ АНГЛОМОВНИХ ВИСЛОВЛЮВАНЬ ДРУГОГО РІВНЯ ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ

Сучасні філологічні дослідження характеризуються підвищеною увагою до порівняльного та перекладацького аналізу мовних систем. Отже, у перекладознавстві питання щодо визначення трансформацій при перекладі висловлювань різних видів еквівалентності не вважається новим, але ця тема залишається актуальною у зв'язку з тим, що в процесі розвитку суспільства та міжнародних стосунків з'являються нові тенденції зображення дійсності, змінюються уявлення про світ. Усе це зумовлює появу нових і різноманітних засобів опису ситуації. Визначення та використання лексико-семантичних трансформацій саме при перекладі висловлювань другого рівня еквівалентності (на рівні ситуації) дає змогу урізноманітнити переклад та зробити його більш яскравим.

Однією з причин встановлення еквівалентності на рівні ситуації виступає те, що деякі ознаки ситуації відомі реципієнту краще, ніж інші, або викликають інші асоціації, ніж у носія вихідної мови. Характерними особливостями другого рівня еквівалентності вважаються неможливість порівняння лексики та синтаксичної організації; неможливість пов'язати лексику і структуру оригіналу й перекладу відносинами семантичного перефразування чи синтаксичної трансформації; збереження в перекладі мети комунікації, оскільки збереження домінантної функції висловлювання –